

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Перший випуск пропонованого читачеві збірника наукових праць Інституту біографічних досліджень ЦНБ ім. В.І.Вернадського НАН України присвячений актуальним проблемам підготовки УБС. На основі концепції створення словника, що була схвалена Вченою радою ЦНБ НАН України і опублікована 1993 р. у "Віснику Академії наук України", "Київській старовині", "Українському історичному журналі", "Архівах України", сформульовано основні засади першого етапу підготовки Українського біографічного словника, методи та шляхи реалізації цього проекту. Серія таких випусків дасть змогу широкій науковій громадськості і майбутнім авторам багатомовного видання осмислити науково-методичні та організаційні засади підготовки УБС, його словникової частини, здійснити їх апробацію та незалежну експертизу як в Україні, так і за кордоном, обговорити пріоритетні напрями роботи над УБС, що дозволить обрати найоптимальніший варіант його створення.

Відкриває збірник стаття відомого історика і культуролога Я.Д.Ісаєвича, в якій обґрунтовується необхідність підготовки Українського біографічного словника.

Перший розділ присвячений теоретичним і методичним проблемам (в тому числі й дискусійного характеру), пов'язаним із різними аспектами роботи над УБС. У статті В.С.Чижика розглянуто критерії відбору осіб, біографії яких можуть бути включені до УБС, а також принципи поділу осіб на категорії відповідно до їх ролі та впливу на історично-культурні процеси в Україні. Ці питання вимагають ретельного опрацювання та широкого обговорення, оскільки в них сконцентровано основні методичні проблеми. Не менш важливими є загальна програма створення національного біографічного словника, визначення його хронологічних меж, принципи використання джерелознавчої бази, створення комп'ютерного банку даних словникової частини УБС, організація і етапи практичної роботи.

У зв'язку з цим виникає ряд проблем, пов'язаних із написанням біографій діячів неукраїнського походження, які проживали певний час в Україні або пов'язали свою долю з нею та справили помітний вплив на її розвиток, популяризуючи і репрезентуючи Україну в світі, в тому числі й творчими ідеями, що зародилися і розвинулися на українському ґрунті і, по суті, вважаються національним надбанням. У статті В.І.Потика окреслюються основні моменти цієї проблеми, визначаються принципи відбору діячів зазначеної категорії, форма подання матеріалу.

Про походження та етапи формування української біографічної шко-

ли йдеться в статті О.А.Брайчевської, С.М.Ляшко, В.С.Чижика.

Другий розділ містить науково-методичні документи створення Українського біографічного словника, які підготовлені Інститутом біографічних досліджень. Тут наведено структуру словникової частини УБС, зразки заповнення картки словника, список доменів. Визначено основні засади підготовки УБС, наведено загальну схему біографічної статті, що складається із трьох частин: заголовної, власне життєпису і документації (бібліографічної та іконографічної). Привернуто увагу до порядку орфографічного та технічного оформлення біографічної статті, визначено права і обов'язки авторів та Інституту біографічних досліджень. До розділу включено також лист-звернення та анкету для УБС.

Окремий розділ збірника складають біографічні статті. Вміщуючи їх, редколегія має на меті винести на обговорення наукової і мистецької громадськості принципи висвітлення біографій діячів історії, науки і культури України.

При цьому свідомо йдеться не про найвідоміші постаті. Усвідомлюючи пошуковий, дискусійний характер вміщених біографічних статей, редакційна колегія сподівається, що вони стануть основою для широкого обговорення принципів побудови біографій різних категорій діячів. Автори біографічних статей намагались максимально дотримуватись вимог "Редакційної інструкції УБС", яка друкується у даному збірнику.

Питанням бібліографії та застосування інформаційних технологій при створенні УБС присвячений четвертий розділ.

У статті Я.Д.Ісаєвича простежуються основні етапи розвитку, характерні особливості та загальний стан української бібліографії. Тут також порушуються питання розвитку інформатики в гуманітарній сфері України. В огляді В.О.Шостака, В.С.Чижика дано ґрунтовний аналіз сучасного стану проблем та методів програмно-комп'ютерного забезпечення УБС, створення баз даних. Підкреслюється, що прикладні програми, орієнтовані на проведення біографічних досліджень, відсутні на ринку інформаційних технологій (принаймні українському). Це відкриває широкі перспективи для оригінальних розробок. Автори окреслюють загальні контури концепції створення програмного забезпечення для УБС та основні підходи до її реалізації, зокрема "нульовий варіант структури майбутньої бази даних". Цей напрям розвивається у статті С.М.Брайчевського, в якій основну увагу зосереджено на специфічних питаннях предметної біографістики і, відповідно, проблемах, що постають при створенні розвинених баз даних (БД) в цій галузі. На думку автора, головну роль тут відіграє оптимальна організація розміщення даних, яка може бути реалізована за допомо-

гою ієрархічних файлових структур. Стаття В.В.Кислова, О.М.Яценка присвячена аналізу перспектив, що виходять за межі обслуговування БД власне біографічних досліджень. Упорядниками УБС будуть використовуватися розробки оригінальних комп'ютерних технологій, орієнтованих на біографістику (але не тільки на неї), що ґрунтуються на новітніх ідеях сучасної інформатики ("глибока інтеграція" комп'ютерних систем в різноманітних системах, використання multi- та hypermedia тощо).

Відтворення історії України в біографіях її видатних діячів вимагає консолідації і координації зусиль багатьох учених як в Україні, так і поза її межами. Для відновлення і розгортання біографічних досліджень в Україні доцільно використати досвід і здобутки вітчизняних дослідників, які протягом десятиліть готували різні біографічні видання в регіонах. Важливо виявити, врахувати і ввести до бази даних УБС все, що вже зроблено або робиться на місцях у галузі національної біографістики, щоб підтримати добрі починання, створити належні умови для публікації біографічних розвідок, розширити можливості реалізації знань і досвіду учених і аматорів у процесі підготовки словника.

Деяка частина регіональних біографічних матеріалів з метою попередньої їх апробації та оперативного інформування широкої громадськості про нові досягнення в біографістиці буде друкуватися у відповідному розділі. Тут подається, за згодою авторів та у їх редакції, ряд передмов до видань, а також зразки біографічних статей, що опубліковані у регіональних виданнях. Вони відображають стан розробленості відповідних тем та дають підстави для роздумів над шляхами розвитку національної біографістики в Україні.

Створення будь-якого біографічного словника є неможливим без глибокого та всебічного вивчення досвіду роботи над аналогічними виданнями як в Україні, так і за кордоном, а також без аналізу теоретичних та методичних підходів, що покладені в основу роботи над подібними виданнями. З наявним досвідом знайомлять матеріали шостого розділу. В статті М.М.Варварцева простежено мотиви, які спонукали відомого флорентійського професора Де Губернатіса зайнятися на громадських засадах копійкою справою створення біографічних словників в Італії, проаналізовано і викладено концепцію Словника Губернатіса (міжнародне спілкування), його структуру (1842 біографії італійців, 2683 – іноземців), критерії відбору осіб (представники красного письменства, природознавці, публіцисти, мистецтвознавці). Відзначено роль М.Драгоманова та І.Франка у підготовці матеріалів до Словника Губернатіса. Основний висновок автора статті полягає в тому, що пра-

ця Губернатиса становить інтерес не тільки як біографічна пам'ятка, але й як цінне джерело практичного досвіду, який можна використовувати під час роботи над УБС.

У статті М.С.Держалюка окреслено основні етапи розвитку історико-біографічних досліджень в Угорщині, починаючи від кінця XVIII ст. і до сьогоднішнього дня. Відзначається, що серед усіх різночасових біографічних видань Угорщини найбільш значним і помітним є Угорський біографічний словник. Визначаються його хронологічні рамки, етапи підготовки і видання томів. Наведено біографічні статті про українців, вміщені в словнику, висвітлюються принципи побудови біографічних статей, прийняті у цьому виданні.

У зв'язку з підготовкою УБС почальним є досвід видання Польського біографічного словника (ПБС), перший том якого вийшов у Кракові ще у 1935 р., а видання наступних томів триває. Про це йдеться у статті Н.П.Романової. Певний інтерес становлять загальні засади побудови та критерії відбору біографій діячів, яких внесено до ПБС, що з 1935 р. зазнали лише часткових змін, а також можливість використання ПБС як одного із джерел для УБС. У томах, які побачили світ, значна частина діячів (приблизно 20 відсотків) своєю діяльністю пов'язані з Україною. Автор звертає особливу увагу на взаємозв'язки національних культур. Публікується переклад "Передмови" до ПБС та кілька біографій українських діячів, чий життя та діяльність висвітлені у Польському біографічному словнику.

У рецензії С.Корибута (Я.Дашкевича) на 8 та 9 томи Польського біографічного словника аналізуються біографічні дослідження польських вчених. Відзначається, що автори біографічних статей характеризують окремих діячів не лише з точки зору їх місця в житті суспільства, але й цікавляться рисами їх характеру, особистим життям.

Проблеми українці в першому томі "Біографічного словника м. Люблін" розглядаються в рецензії Г.Купріяновича.

У самому розділі подано рецензії на науково-методичні документи УБС.

У наступних випусках редколегія передбачає публікувати матеріали за визначеними напрямками, зокрема теоретичні й методичні розробки, нові біографічні дослідження та розвідки вітчизняних і закордонних авторів, ширше знайомити читачів з історією національної біографістики, з науковою діяльністю провідних біографічних центрів світу.